

10
V. Tisler.

Satserinna
algekool

Teoorjuse-aeg.
(1820-1860)

K44047

PEDAGOOGIKA
ARHIIVMUSEUM
FOND K41047

Lühiajaline rent ja teo- tegemine

1. loen lõpikust lk. 65-69.

- 2) Mahtna sõjast" peatise
"Kiltre, kübjas, aidamus...."
- 3) H. Kõrvi lugemikust: "Talu-
poeg lühiajalise rentnikuna."

2. k. Une seadusega a..... sai
talupoeg....., kuid maa jäi.....
Maad pidi talupoeg rentima. Renti
tasus talupoeg sellega, et.....
Sellepärast kutsutaksegi aega,
mis algas (nimetuselt) a.....
ja lõppes a..... teoorjuse ajaks.

3. k. Mõisnik rentis maad lühia-
jaliseks ajaks, aastaks, sellel
põhjusel, et.....
Talupoeg pidas sellele rendi juures
rendi talu halvasti, sest.....

4. Mõtlemiseks.

- 1) Kuidas peaksid teolised mõisad rent
"Mahtna sõja" järel? Palju oli
tööd, palju puhtust, mis oli soõgiks

kes olid teolise vaenlasteks?

- 2) Kas suuremas käis ise teol?
- 3) Millises seisis abi- ja kodune tegu?
- 4) Milline kohustus oli talurahval
viti sügisel?

5. Vaatlen Teolise-vaimutüdrukü
pilti M. Kampmanni „Eesti ajaloo”
lk. 140. Valmistu pildi alusel
kõnetekandeks:
„Mida jutustas vaimutüdruk?”

10. jaan.

Lühiajaline rent ja teo- tegemine.

Uue seadusega a. 1846 ja 1849 a sai talupoeg priiks, kuid maa jäi mõisnikule. Renti tasus talupoeg sellega, et tegi mõisas mõisnikule tegu.

Lõppärast kutsutaksegi aega, mis algas ümmarguselt a 1820 ja lõppes a 1860, teoorjuse ajaks.

Mõisnik rentis maad lühikeseks ajaks, nimelt 3. aastaks, sellel põhjusel, et see olis mõisniku vabadust piiranud, sest ta laiendas alatasa uusi karjamaid juurde. Talupoeg pidas sellise rundi ^{jaaval} rundi-talu halvasti, sest talupoeg pidi paari-

4

kolme aasta pärast ta uuesti mõisnikule
tagasi andma ja millega ^{kes} siis mõisniku-
le maad harida.

Käristi. - millega tõrjuti õitsilõu-
hobuseid xulatud kohast
emali.

Teopulx - millega arvestati
tegu.

Aganalašn - aganaliwa
valmistamiseks

Teoorjuseaegse talurentniku elu.

1. Loen õpikust peatükid "Põlluharimine ja karjakasvatamine." "Maksud ja toitumine."
2. Valmistan lühikirjandi (mina-vormis):
"Mida jütustas teoorjuseaegne talurentnik?"
Kava: kirjutas karjas ja õitail taidi, kirjutas põldu hariti, töö- ja karikoomad, nende toit, söök, jook, maksukohustused.
3. Kirjutan skeemina talurentniku maksukohustisi.
4. Mõtlemiseks:
 - 1) Kirjutas tehti aegamaleid
 - 2) Kirjutas käsitleti joonisel kirjutatud töö- ja magasipulka.

Kohtud.

1. Loen vastava peatüki õpikust.
2. K. Millises kohtus karistati väikesemaid, siin tegusid ja korraldumisi?

6
Talupoegade omavahelisi asju aru-
tus... Sellest kõrgemad kohtud
olid..... Kõik kohtud olid
mõju all.

3. Loen „Maahtsa sõjast“ völlumäe
Reinu haagikohtuniku lugu (luge-
mikus lk. 225-226)

Mõtlemiseks: Milles seisis Reinu
süütegü? Tundis mõju karistus
Reinu edaspidisele elule?

4. Loen H. Krusi lugemiskust valla-
kohtu (= kõigukonnakohtu) seadusest
(lk. 107-109) ja valmistun allpool-
antud kava järel kõnetekandeks.

1. Kes kohtunikud (§ 98)
2. Kohtunike valimine. Kellel
on siin tähtis mõju (§ 101)
3. Kohtu karistused (§ 119)
4. Mõisaavalituse võim kohtuatus-
te suhtes (§ 132)

Märkus: Kohtu seadus kehtis
1819. a. talupoegade seadusse ja on
esitatud algsees.

Teoorjuseagse talurentni- ku elu.

Mida jutustas teoorjuseagne talurentnik.

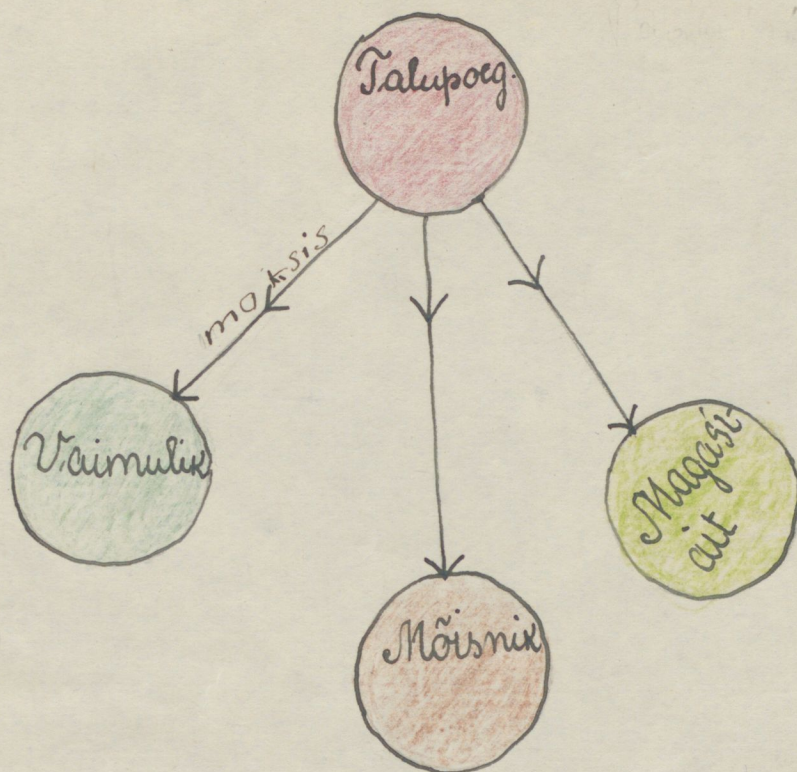
Õhtu oli kätte jõudnud. Ma istusin põlva-
pliidi ees ja mõtlesin seda ilma elu järel. Laäl
astus keegi tundmatu mees sisse. Ta tuli, võttis o-
male ise tooli ja istus mu kõrvali pliidi ääre
ja algas: „Kas tead, milliks ma sind selgi nii
hilja külastasin?“ „Ei tea,“ vastasin mina. „Ma
tulin sinu käest paluma, et sa mulle pajataksid,
missugune see tüü elu õige on, et ka seda tulva-
ne põlv teada saaks, kui raske nende isisade
elu oli.“ „Minugi poolist,“ vastasin ma. Ma alga-
sin siis oma kõnet: „Korjas käivad vanämi-

8
mesed, lapsed on nendele aliks. Hluntide xemale pe-
litamiseks tarvitame „xarustit.“ Maa harimisest
me suurt uia hooli, sest milliks? ^{ell} maa lähel müi-
xui-müi paari aasta pöörast mõisnikule. Vilja
? lõikame xärsitsi. Hariloomadiks on hobused ja
lehmad. Kindel on toiduks õled ja xülm veri.
Yse sööme aganalüba ja hapu silku, joogiks xa-
li. Maksud on pööraselt suured: magasiasta,
xirikuõpetaja, mõisnikule. „Ta xirjitas xõiküles,
mis jutustasin. Siis tänas ta ja lahkus.

Sissejuhatus on võrreldes jutustusega järe!

Kohtud.

Väiksemaid süüteguisid korvavixxumisi xa-
ristas haaguhti-ja silla kohus Talupörgade ema-
vahelisi asju arutas vallakohus. Sellest kõrge-
mad kohtud olid: kihelkonna-ja xreisikohtud.
Kõik kohtud olid mõisniku mõju all.

Talupoegade maksukohustused.

Teoorjuseaegne elamu.

1. Loen õpikust lk. 69-71 ("Elamud,"
"Elamute sisseaad," "Valgustus.")

2. Joonestan reheelamu plaani;
(Mängin rehealuse, rehetoa, too-
mööbli asukohad, loomade asu-
kohad.)

4. Valmistam kirjalistu kokkuvõtte
elamutes.

Esekuju:

1. Hænde asemel olid pagad.

2. Suit läks välja - - - -

3. jne.

5. Vaatlen joonisel (lk. 70) kujuta-
tud reheahju. Kuudas toimus
sääs söögiaetmine? Milleks
reket ahju kõrval?

6. Mõtlemiseks:

1) Millises maakohas leidsus whcam
kõrtnaga, akendiga, pampjõran-
daga elamud?

2) Kuudas saadi tuld?

3) Kuudas käiteldi valgustuspeer-
gu?

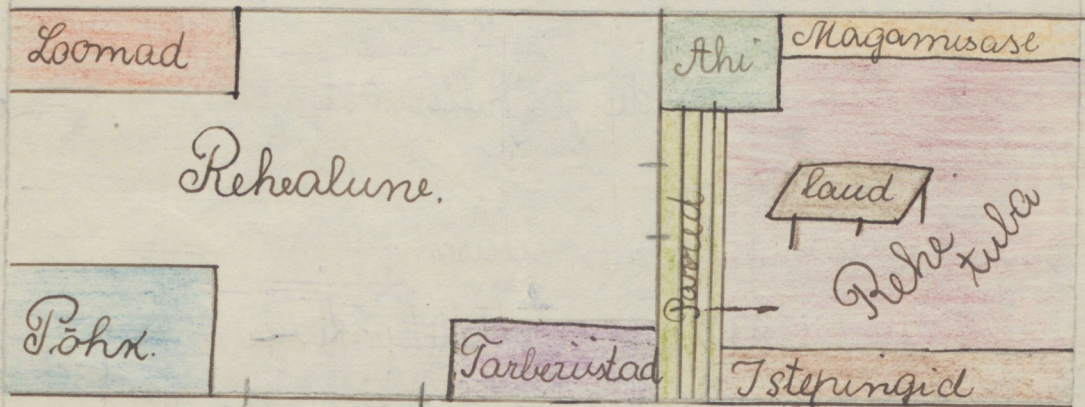
Tarberiistad.

1. loen vastava päätlüki.
2. k. Peacagu kõik majas leiduvad tarberiistad: (leiden neid) olid valmistatud
3. joonistan oma valikuu järgi mõne tarberiista.
4. kirjeldan kõiki pildil leiduvaid tarberiistu.
5. Mõtlemiseks:
 1. Miks valmistati tarberiistad puust?
 2. Mida pandi vahel kannude põhjade vahel?
 3. Kus kohal olid ilusamad kannud?

Rõivastis.

1. loen vastava päätlüki.
2. valmistan riigaliku lühikokku, võtte mehe ja naise rõivastisest, ja ehteasjadest.
3. joonistan mõne rõivastuse.
4. kirjeldan kõiki pildil leiduvaid rõivastuseid.
5. Mõtlemiseks
 1. Milliseid rõivastuseid tarviti pulmakommetis?
 2. Millised tarviti vööd?

Teoorjuseaegne elamu ja elamu
sisseseade.

Elamu sisseseade
plaan.

Kokkuvõtte elamutest.

1. Akende asemel olid pargad.
2. Suitslõks välja uksest ja ukse kõrval olevast august.
3. Katus oli oli õlgidest ja pilliroost
4. Põrand savist.
5. Löögi keetmine toimus leasemel.
6. Magamiseseks lauast tehtud pinkidel.
7. Istumiseseks olid pargud ja pingid.
8. Tuld saadi raiumise tul. *millest?*
9. Ruumi valgustas parg
10. Lauad olid kolmejalaga.

Tarberiistad.

Praegu kõiks majas leiduvad tarberiistad: kausid, vaxad, parged, uhmid jne. olid tehtud puust.

Mõni tarburiist.

Kann.

Kupuliid.

Uhmur.

Rõivastus.

Naise rõivastus:

1. Peakattus: rätikud, käbi-, tutt-, ja pottmütsid ja tanud.
2. Käised: valgest linasest riidest. Ilustatud
3. Selisk: triibuline, kirev. Selisku peal põll.

See oli
kohalik
koume!

4. Luxad: naistel punased, meestel sinised.

5. Jalanõud: saapad, kingad. Viisud.

6. Labakindad: Kirjud.

Musti rõivastus

1. Piis: kaalusid, torukübarad, murumüts

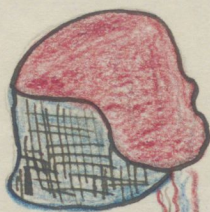
2. Jalas: Viisud

3. Kehakattessuvl: särk ja taskused püksid.

4. Päalisiided: nõõkuid. Takkudist.

Ehtasjadena tarvitati: rinnanõelu, sõlgi ja
puuse ja sõrmusid.

Piisatid.

Kotimüts

Muumüts

Kakimüts

Ajalugu 6.kl.

Töönjuse aeg
Tj # 4.

14

Talurahva koolikorpaldus

1819. a. seaduse järgi

1. loen J. Krungi lugemikust lk. 114-115
valla- ja kihelkonnakooli seadusest
ja lk. 211-216 - ühe vana kooliõu-
taja mälestisi kihelkonnakoolist.

Seletused: Koolikorpaldus, millest
aiaqik 1819. a. seadus, misis meil
väheste muudatustega kuni vaba
riigi algupäevini, süga 100 aastat.

2. Valmistan loetu põhjal tabel-
kokkuvõtte maarahva koolildest.

Võrreldav ala	Valla kool	kihelkonna- kool
1. Pidi olema	igas vallas	igas kihelkon- nas, kus 2000 meeshinge
2. Kes käisid koolis?	-----	-----
3. jne.		

3. Võrdlen vana- ja käsoolvaaja kooli
õppeaineid järeldan! (k.)
4. Kellel oli suur võim koolide üle?
5. Joonestan vana ja uue koolikorra-
duse skeemid!
6. Kuusu mõnelt vanemalt tuttavalt,
kes valla- või kihelkonnakoolis töö-
nid, seletusi tolleageste koolilä-
de kohta. jutustan seda klassis!

Pean meeles!

(teoorjuse ajast)

1. Teoorjuse ajal oli talupöeg
lühiajaline mõisarendamine, renti-
tasuti - - - -
2. Talupöeg elas teoorjuse ajal
väga viletsalt. Maksud olid suured,
töökaimine vaevavikas, karistu-
sed haagikohtuniku juures kasnid.
3. Teoorjuse ajaga algas sundusloa
algkõristus - - - -

õpilase töö:

24. jaan. 1935. Talurahva koolikorraldus.

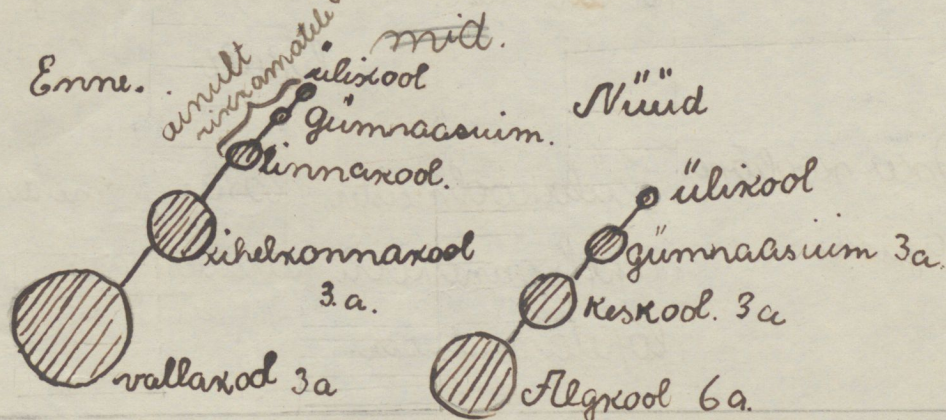
	Vallakool	Kihelkonnakool.
① Pidi olema	igas vallas	igas kihelkonnas kus rakstuhad mushinge.
② Kes käisid kõik lapsed koolis.	10a. kuni "targaks saamiseni"	vabatahtlik.
③ Õppumaks	ei olnud	3-4 rubla.
④ mida õpetati.	lugema, katkisi- must ja tütaraid lendama, ka- laulu rüüsi.	kirjutama, reh- tekismust põhja- likult.
⑤ Kes kooliõpe- tajaks.	küla koolmeister, kihelkonnakooli lopetanud isik.	õpetaja, seminari haridusega. Ja "kihelkonna koolmeister"

	Valla kool	Kihelkonnakool
⑥. Kes tiostas järul- valvet (kes riivide- ris)	kirikuõpetaja	kirikuõpetaja
⑦. Kelle kulul pu- ti kool ülal.	valla kulul	kihelkond.

Vana-aja koolidega võrreldes praeguse aja
kõliga järeldub, et vanasti pandi rõhku kate-
xismusele nüüd emale.

1819. a seadusega loodud valla ja kihelkon-
nakoolides suur võim alul kirikuõpetaja käes.

Vana ja uue koolikorralduse skeem.

edasi lk. 7.

Ajalugu 6. kl.

Test № 6.

Tisler

31. Jaanuar

Teoorjuse aeg

Aeg 12 min.

Hinne . . .

21.

A. Täida lüngad

1. Teoorjuse aeg algas 1816 a. ja 1819. a. seadustega.
2. Teoorjuse aeg lõppes (ümmarguselt) a. 1860.
3. Rendi talus talupoeg teo tegemisega.
4. Rendi talu renditi hanklikult 3. aastaks.
5. Talupoegade omavaheliste asjade arutajaks kohtuks oli vallakokk.
6. Viimastest kõrgemad kohtud olid kihelkonnakokk, ?
7. Briti vihatud kohus oli haagivõrki.
8. Reheclamm koosnes põlvkonnast (kohast) põlvkonnast rehetuba, rehealune.
9. Enamus teoorjuseaegseid tarbeteid olid valmistatud puust.
10. Britiselt illustreeritud tarbeteid oli kann.
11. Sundusliku alghariduse amandus talupoeg vallakokkis.
12. Vanas koolis kõige rohkem õpetata ja õpetaja õppeaine oli õpetusmus.

B. Vasta küsimustele.

- $\frac{1}{2}$ 1. Mis arv kodune tegu? Täheksandest lõnga tegemine
- 1 2. Milline kohustus oli talurahval mõisa-hänade vastu eriti niigisel? Ajada loomad metsas mõisnikule vastu, kui mõisnik järel käis
- $\frac{1}{2}$ 3. Millised rõivastuseseimed olid tähtsad pulmakommetes? Kõrredad
- $\frac{1}{2}$ 4. Nimita 3 liiki teoorjuseaegseid jala-nõusid. viisud, pastlad, keltad.

C. Kirjuta õige - vale

- 1 1. Teol käis peremes riiklikult vale...
- 1 2. Heimategu on ahitegu. õige.
- 1 3. Teoorjuse ajal tarvitati töölooma-dena ainult hässi. vale...
- 4 4. Käristit tarvitati huntide eemale-peletamiseks. õige...
- 0 5. Sillakohtus mõisteti talupoegi Siberisse asumisele. õige...
- 1 6. Teolse peatoiduks oli kartul. vale...
- 1 7. Muumüüri kandsid enamasti onehed. õige...
- 1 8. Teoorjusest aegseid koolisid revideeris sakslasest kooliõunike. vale...

Peagi meeles! (Teoorjuse ajast)

- ① Teoorjuse ajal oli talupoeg lühiajaline mõisa-
rentnik, renti tasuti mõisa tootmisega.
- ② Talupoeg elas teoorjuse ajal väga viletsalt. Max-
sud olid suured, tootmine vaevavikas, karis-
tused haagisõhtuniku juures karmid.
- ③ Teoorjuse ajaga algab sunduslik algharidus
vallasoolis.

(V.T., Satserinna algkool).

Oh mina väike meheke.

- 1) Oh mina väike meheke, põlve pikku poisike!

Vaatluli, vaatluli põlve pikku poisikene.

- 2) Võsel peksin mõisaruked, päeval kündsin
möödu maad!

Vaatluli, vaatluli päeval kündsin möö-
du maad!

- 3) Enne päeva pääsuke, enne muida
mustuke!

Vaatluli, vaatluli, enne muida mus-
tuke.

- 4) Värsed lapsed vaarumassa, ematumad
heljumad!

Vaatluli, vaatluli, ematumad heljumad!